

Tomasz BRZĘCZEK*

OCENA PROGRAMU SOCJALNEGO „RODZINA 500+” W ŚWIETLE TEORII KONSUMENTA

DOI: 10.21008/j.0239-9415.2019.080.01

W artykule poddano ocenie mikroekonomiczne efekty dofinansowania publicznego w zakresie utrzymania dzieci w gospodarstwach domowych. Programy socjalne dla rodzin z dziećmi stają się standardem polityki społeczno-popytowej w krajach europejskich. Dlatego pytania o formę i skalę zapewniające efektywność omawianego programu są ważniejsze aniżeli dyskusja o potrzebie jego realizacji. Na początku dokonano przeglądu prezentacji tego tematu i wyników przedstawionych w literaturze krajowej i zagranicznej. W głównym nurcie krytycznym wskazuje się na redukcję ze względu na program innych rodzajów wydatków rządowych lub na wzrost długu publicznego i ograniczanie podaży pracy. Trwa dyskusja nad skutecznością stymulowania zasiłkami przyrostu demograficznego. Brakuje ocen rezultatów programu w zakresie konsumpcji indywidualnej i efektywności różnych form jej dofinansowania. W celu oceny rozwiązań przyjętych w powszechnym programie zasiłków rządowych „Rodzina 500+” w Polsce i porównania ich z rozwiązaniami alternatywnymi w artykule zastosowano mikroekonomiczną teorię konsumpcji. W wyniku analizy teoretycznej hipotetycznego przypadku stwierdzono, że większą użyteczność konsumpcji zapewnia transfer gotówkowy niż jego równowartość w bonach, czy też zwolnienie sprzedaży produktów spożywczych oraz artykułów dziecięcych z podatku VAT. Stwierdzono też, że wypłata jest bardziej prorzywkowa niż przeznaczenie środków na w pełni bezpłatne żłobki lub przedszkola. Rozwiązania przyjęte w pierwotnej postaci programu „Rodzina 500+” oceniono pozytywnie w kontekście teorii konsumenta.

Słowa kluczowe: teoria konsumenta, konsumpcja indywidualna, gospodarstwo domowe, zasiłek na dzieci, opodatkowanie konsumpcji

1. WPROWADZENIE

Idea programu „Rodzina 500+” polega na transferze z budżetu państwa do gospodarstwa domowego kwoty 500 zł na sfinansowanie kosztów utrzymania dziecka. Zasiłek jest wypłacany od 2016 r. Przysługiwał wówczas na pierwsze dziecko,

* Politechnika Poznańska, Wydział Inżynierii Zarządzania.

jeśli dochód na osobę w danym gospodarstwie domowym wynosił co najwyżej 800 zł. Od lipca 2019 r. próg dochodowy został zniesiony.

Transfer z programu jest przeznaczony na dofinansowanie konsumpcji indywidualnej w gospodarstwie domowym, w którym są wychowywane dzieci. Tego typu programy socjalne są prowadzone nie tylko w Polsce i wywołują efekty makro- oraz mikroekonomiczne. Są one przedmiotem analiz i badań przedstawianych w literaturze cytowanej w punkcie 2 tego artykułu. Przegląd literatury będzie zakończony klasyfikacją wszystkich wskazywanych efektów programu. Zaprezentowane wnioski stanowią uzupełnienie wyników przytaczanych prac. Pozwalają też dostrzec nowy aspekt, który powinien być uwzględniony przy syntetycznej ocenie programu. Celem artykułu są rozważania nad wpływem przyjętej formy dofinansowania publicznego konsumpcji gospodarstw z dziećmi na wielkość i strukturę konsumpcji indywidualnej oraz na konkurencję i rynek. Oceny dokonano, stosując metody wywodzące się z teorii konsumenta do analizy wpływu wypłaty gotówkowej i rozwiązań alternatywnych na konsumpcję w hipotetycznym gospodarstwie domowym. Rozwiązaniami alternatywnymi są bony, przedmiotowa obniżka VAT i wynikająca z nich obniżka ceny oraz nieodpłatne publiczne usługi opiekuńczo-wychowawcze.

2. PRZEGLĄD LITERATURY

W tabeli 1 zestawiono makro- i mikroekonomiczne efekty omawianego programu w różnych dziedzinach życia społecznego. Pierwotnie najważniejszym celem polskiego rządu był wzrost wskaźnika dzietności w Polsce. Zasiłek na wychowanie dzieci stymuluje dzietność kobiet w krajach rozwiniętych, ale jego wpływ jest skuteczny dopiero w odpowiedniej kombinacji z dostępnością zwolnień od pracy na żądanie rodziców, elastycznych form zatrudnienia oraz podażą usług placówek opiekuńczych i medycznych (Laroque, Salanie, 2014; Lucie-Greulich, Thevenon, 2013). Do podobnych wniosków doszli badacze zasiłków na utrzymanie dzieci wprowadzonych w Polsce (OECD, 2018; Puślecki, 2016).

W różnych krajach przeprowadzono szczegółowe badania w zakresie wpływu programów zasiłków przeznaczonych na utrzymanie dzieci na podaż pracy matek. W Kanadzie Schirle (2015) oszacował spadek stopy aktywności zawodowej kobiet na 3 p.p. Zbliżony wynik otrzymały również autorki raportu OECD (2018) dotyczącego podaży pracy matek w Polsce. Rezygnacja kobiet z pracy zawodowej jest oczywiście ich decyzją, ale Dziwosz (2017) zauważa, że wiąże się to z brakiem samorealizacji w sferach zawodowej i społecznej.

Programy zasiłków na dzieci powodują szereg negatywnych efektów makroekonomicznych, takich jak zwiększenie fiskalizmu lub wzrost długu publicznego (Cahuc, Carcillo, Zylberg, 2014). Przy ich dużej skali wypychają inne ważne wy-

datki publiczne i ograniczają bieżącą wielkość podaży pracy (Forum Obywatelskiego Rozwoju, 2015). Długoterminowo powinny jednak stymulować przyrost demograficzny i podaż pracy. Dlatego są realizowane w wielu krajach Europy, takich jak np. Francja, Niemcy, Wielka Brytania czy Finlandia. Aprobataę uzyskują inne cele społeczne związane z dofinansowaniem konsumpcji gospodarstw domowych utrzymujących dzieci. W tych gospodarstwach nabywa się podstawowe towary konsumpcyjne dla dorosłych i dla dzieci. Dlatego są bardziej obciążone podatkiem VAT niż gospodarstwa bez dzieci o tym samym dochodzie. Kraj europejski nieoferujący programu tego typu powinien się też liczyć z niekorzystnym saldem migracyjnym. Stąd najważniejszymi kwestiami do rozstrzygnięcia są raczej skala oraz forma programu, a nie jego wprowadzenie lub kontynuowanie.

Tabela 1. Klasyfikacja efektów programu zasiłków na wychowanie dzieci oraz ich aspekty makro- i mikroekonomiczne

Dziedzina społeczna	Aspekt makroekonomiczny	Aspekt mikroekonomiczny
Konsumpcja	(1) zwiększony popyt na artykuły spożywcze, dziecięce i gospodarstwa domowego oraz na usługi edukacyjne i turystyczne	(2) zmniejszenie zróżnicowania wielkości konsumpcji indywidualnej w społeczeństwie (3) ograniczenie ubóstwa i głodu
Finanse publiczne i rynki finansowe	(4) finansowanie z długu publicznego lub z podatków (5) mniejsze wydatki na: – płace w sferze budżetowej – utrzymanie budynków i sprzętu	(6) próg dochodowy: – obniża transfery – zwiększa koszty programu – może zachęcać do ukrycia dochodów w szarej strefie
Rynki produktów i czynników produkcji	(7) stabilizator ograniczający wahania popytu, a szczególnie spadki w okresie dekoniunktury	(8) zmniejszona podaż pracy
Demografia	(9) zmiany proporcji piramidy demograficznej	(10) wzrost współczynnika dzietności (11) zachęta do imigracji z dziećmi do Polski oraz do nieemigrowania z Polski
Inne	gospodarka odpadami (ilość i struktura rodzajowa odpadów)	

Opracowanie własne na podstawie przeglądu literatury.

Skalę redystrybucji dochodu narodowego przez zasiłki w programie „Rodzina 500+” można ocenić na podstawie zagregowanych danych o dochodach. Wojciuk (2018) stwierdził na podstawie analizy nominalnego i relatywnego przyrostu dochodów średnich w różnych kategoriach gospodarstw domowych, że po wprowadzeniu programu „Rodzina 500+” redystrybucja w Polsce jest wysoka na tle wybranych krajów UE.

Obserwowanym efektem programu „Rodzina 500+” w Polsce jest zmniejszenie stopy ubóstwa w gospodarstwach domowych i wskaźników ubóstwa dotyczących

różnych dziedzin życia (Kułakowska, 2018). Takich wyników spodziewały się Chrzanowska i Landmesser (2017), które dokonały symulacji wpływu wprowadzenia zasiłków na wskaźniki ubóstwa i nierównomierności rozkładu dochodów dla 37 427 jednostek objętych badaniem budżetów gospodarstw domowych przeprowadzonym przez GUS w 2012 r. Stwierdziły, że oczekiwanym efektem programu był spadek miar ubóstwa relatywnego, czyli w odniesieniu do rozkładu dochodów w populacji gospodarstw domowych. Wykazały również, że miary te osiągnęłyby w Polsce poziomy porównywalne z uzyskanymi w krajach Europy Zachodniej, a ponadto potwierdziły, że zgodnie z założeniami program powinien doprowadzić do zmniejszenia nierówności dochodowych. Takie same cele i podobną metodykę badawczą przyjęli Brzeziński i Najsztub (2017) z uwzględnieniem wyników badania budżetów gospodarstw domowych z 2015 r. Oni również stwierdzili spadek ubóstwa i zmniejszenie nierówności dochodowych. Zauważyli, że na skutek programu stopa ubóstwa w gospodarstwach wychowujących dzieci zmniejszy się i będzie porównywalna z poziomami notowanymi w grupie gospodarstw jednoosobowych oraz w grupie gospodarstw dwuosobowych bez dzieci.

Analitycy zauważyli też efekty uboczne programów socjalnych, takie jak dodatnią korelację między ilością odpadów komunalnych i wprowadzeniem programu „Rodzina 500+” (Błachowicz, Krawczyk, Talaga, 2016). Opierali się oni na danych z wybranych gmin, gromadzonych przez Związek Miast Polskich. Argumentują też, że weryfikacja statystyczna zauważonej tendencji w skali kraju jest właściwie niemożliwa ze względu na niewiarygodność podawanych przez GUS zagregowanych danych o odpadach.

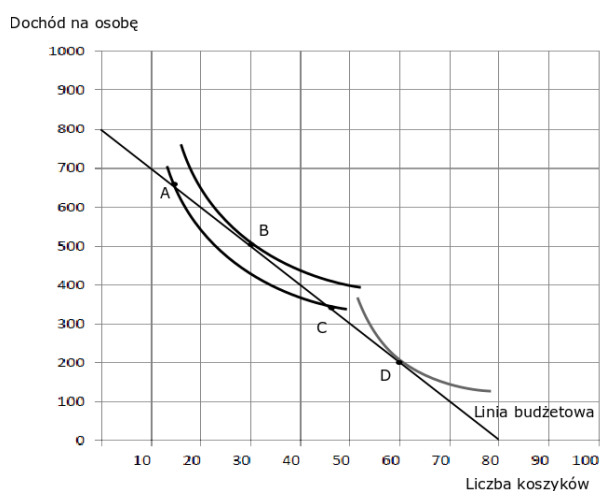
3. KONSUMPCJA INDYWIDUALNA A FORMA DOFINANSOWANIA

Analiza dochodu rozporządzalnego na osobę w rodzinie zostanie dokonana z uwzględnieniem następujących założeń:

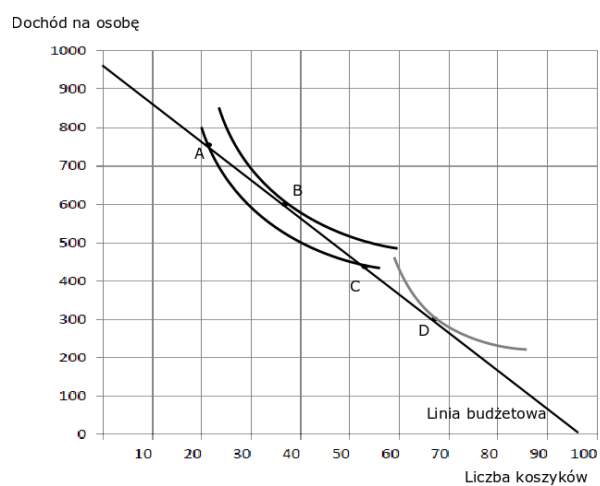
- gospodarstwo domowe składa się z dwojga dorosłych i dziecka,
- każde z dorosłych zarabia 2488 zł brutto, czyli 1800 zł netto miesięcznie,
- miesięczny czynsz za mieszkanie albo rata kredytu wynoszą 1200 zł,
- drugim najważniejszym wydatkiem są produkty spożywcze, przy czym miesięczna konsumpcja jest mierzona liczbą koszyków, z których każdy zawiera produkty spożywcze o wartości łącznej 10 zł.

Liczbę konsumowanych indywidualnie koszyków dóbr spożywczych w zależności od preferencji konsumenta i dochodu na osobę w przypadku analizowanego gospodarstwa domowego przedstawiono na rysunkach 1 i 2, gdzie zilustrowano kolorem czarnym preferencje konsumenta o mniejszym zapotrzebowaniu na produkty spożywcze oraz kolorem szarym preferencje konsumenta o większym zapotrzebowaniu. Konsumentem pierwszym jest np. małe dziecko, a drugim nastolatek

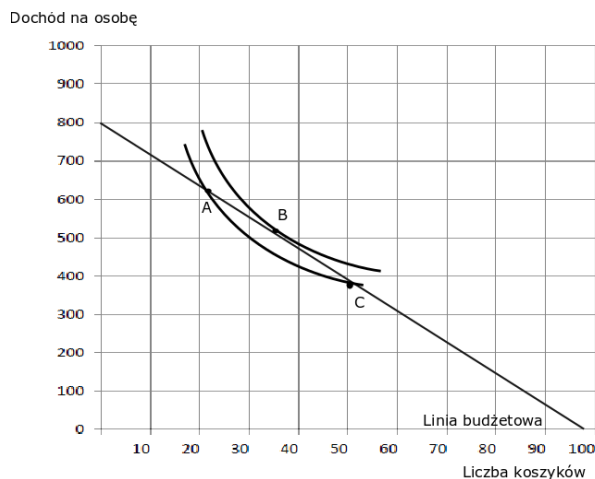
lub dorosły pracujący zawodowo. Zarówno osoby konsumujące bez dofinansowania 30 koszyków spożywczych miesięcznie, jak i te konsumujące 60 takich koszyków miesięcznie zwiększą zakupy i konsumpcję produktów spożywczych po otrzymaniu dofinansowania w postaci transferu. Jeśli w przypadku dorosłego dalszy przyrost konsumpcji nie jest możliwy lub pożądanym, to może być on skompensowany nabywaniem produktów o większej wartości. Wtedy punktem równowagi byłby punkt *D* (rys. 1), ale linia budżetowa przebiegałaby od dochodu 966 i $\frac{2}{3}$ bardziej stromo niż na rysunku 2 przy module nachylenia równym 12,78 zł wyznaczającym większą wartość nabywanego koszyka produktów spożywczych.

Rys. 1. Konsumpcja indywidualna w gospodarstwie domowym bez zasiłku na dziecko.
Opracowanie własne

Rys. 2. Konsumpcja indywidualna w gospodarstwie domowym, które otrzymało 500 zł zasiłku na dziecko. Opracowanie własne

Rys. 3. Konsumpcja indywidualna w przypadku otrzymania produktowego ekwiwalentu zasiłku pieniężnego. Opracowanie własne

Na rysunku 3 zilustrowano stymulowanie konsumpcji produktów spożywczych przez obniżkę ceny koszyka kupowanego przez konsumenta. Dochód rozporządzalny wynosi 800 zł na osobę i wynika jedynie z zarobków członków gospodarstwa domowego. Obniżka ceny koszyka od 10 zł do 8,28 zł stanowi produktowy ekwiwalent transferu pieniężnego. Konsument może wówczas nabyć 96,6 koszyka produktów spożywczych, a gdyby cena koszyka wynosiła 10 zł, to mógłby ich nabyć 80. Dodatkowych 16,6 koszyka w cenie początkowej stanowi równowartość 166 zł transferu pieniężnego na osobę w omawianym gospodarstwie. Jeśli dziecko konsumuje mniej niż dorosły, to łączna korzyść dla gospodarstwa jest mniejsza niż 500 zł transferu.

Na podstawie porównania punktów równowagi *B* na rysunkach 2 i 3 można zauważyć, że konsument otrzymujący pieniądze wybrałby konsumpcję produktów spożywczych w ilości 36,6 koszyka i zatrzymałby 600 zł dochodu. Z kolei po obniżonej cenie nabyłby on 35 koszyków i zatrzymałby 510 zł. Zarówno wielkość konsumpcji, jak i dochód, jaki pozostaje konsumentowi, są niższe. Dlatego wybrałby on zasiłek w formie środków pieniężnych.

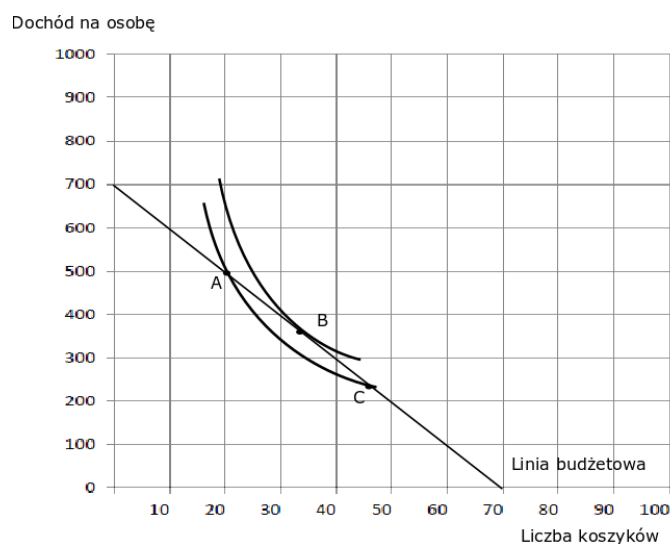
Obniżka ceny zapewniająca produktowy ekwiwalent zasiłku jest tańsza od zasiłku dla pojedynczego konsumenta. Konsument zwiększył konsumpcję produktów po niższej cenie (por. rys. 1 i 3). Dopłata do konsumenta osiagającego równowagę w punkcie *B* wynosi $35 \times (10 - 8,28)$, czyli 60 zł, a w przypadku konsumenta o większym zapotrzebowaniu (punkt *D* na rys. 1) wynosiłaby co najmniej 51,5 zł więcej. Wciąż jednak byłaby to kwota mniejsza niż 166,66 zł świadczenia przypadającego na osobę w omawianym gospodarstwie. Ponieważ obniżka ceny dotyczy każdego konsumenta, poszerzyłaby się grupa beneficjentów, a ostatecznie koszty programu byłyby dla rządu prawdopodobnie nawet wyższe niż koszty zasiłków.

Gdyby obniżka ceny dotyczyła koszyka wyszczególnionych produktów, to powyższe wyniki i wnioski z analizy dokonanej za pomocą linii budżetowej i krzywej preferencji dotyczyłyby tylko konsumentów tych produktów. Konsumentów produktów spożywczych niewliczonych do koszyka pozostałoby w sytuacji przedstawionej na rysunku 1.

Spośród narzędzi fiskalnych obniżających cenę koszyka produktów należy wymienić na pierwszym miejscu obniżkę podatku VAT na produkty w tym koszyku, a następnie wydawanie bonów towarowych i kartek oraz zwrot części wydatków, np. na wyżywienie w przedszkolu. Te formy finansowania w przeciwieństwie do transferu dają możliwość sterowania strukturą rodzajową konsumpcji. Są jednocześnie formą umyślnej lub nieumyślnej interwencji na rynkach produktowych i usługowych.

Za bardziej użyteczny tylko dla wybranych klientów należy uznać ekwiwalent transferu w postaci dofinansowania publicznego do kosztów wyżywienia i edukacji w placówkach opiekuńczo-szkolnych. Jednak w tym przypadku niektórzy rodzice korzystaliby w pełni z dofinansowania, a inni nie korzystaliby z niego ze względu na brak miejsc lub chęć osobistego sprawowania opieki. Co więcej, bezpłatność usług oznacza rezygnację beneficjentów, czyli rodziców, z kontroli kosztów tych usług i tym samym z mechanizmu rynkowego.

Transfer pełni też dodatkową funkcję: niweluje różnice w obciążeniu dochodów ludności podatkiem VAT. Dwie osoby o tej samej konsumpcji produktów żywnościowych zapłacą tę samą kwotę VAT. Stąd ta o mniejszych dochodach jest opodatkowana w większym stopniu niż ta o wyższych dochodach.

Rys. 4. Konsumpcja indywidualna w gospodarstwie domowym, w którym liczba dzieci zwiększyła się do pięciu i które otrzymuje 500 zł zasiłku na dziecko. Opracowanie własne

Z kolei w przypadku dwóch gospodarstw domowych o równych dochodach więcej konsumuje się w gospodarstwie, w którym jest więcej dzieci, a tym samym płaci się większą kwotę podatku VAT, stanowiącą większy procent dochodów. Jeśli nie występuje potrzeba sterowania popytem i konsumpcją, np. związana z polityką wspierania popytu wewnętrznego, to transfer pieniężny jest korzystniejszy dla konsumentów, wyrównuje obciążenia dochodów podatkami pośrednimi oraz jest tańszy dla rządu.

Na rysunku 4 pokazano, jak transfer na każde dziecko stabilizuje konsumpcję indywidualną w gospodarstwie domowym o dużej liczbie osób. Omawiana wcześniej rodzina się powiększyła i liczy pięcioro dzieci. Zasiłek 500 zł jest pobierany na każde z nich. Suma zasiłków wynosi 2500 zł. Po dodaniu dochodów z pracy otrzymuje się kwotę 6100 zł. Dochód na konsumpcję indywidualną wynosi 700 zł. Równowaga jest osiągnięta w punkcie *B*. Konsument nabywa 32 koszyki produktów spożywczych i zachowuje 380 zł na inne wydatki. Wspólnie konsumentom zostaje więcej pieniędzy niż w przypadku poprzedniego stanu osobowego, mogą więc poszukać większego lokum.

4. PRÓG DOCHODOWY A ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Przyjmijmy, że w Polsce obowiązuje próg dochodowy otrzymania zasiłku na pierwsze dziecko wynoszący dla gospodarstwa domowego 800 zł na osobę. Sztwywny próg dochodowy ma pewne negatywne skutki:

- występuje paradoks wzrostu dochodu rozporządzalnego na osobę, gdy dochód własny na osobę dla dwojga dorosłych i dziecka nieznacznie przekracza próg; np. gdy w Polsce mieści się on w przedziale (800; 1000) i urodzi się drugie dziecko, wówczas zasiłek zostanie wypłacony dla obojga dzieci;
- może zachęcać do ukrywania w szarej strefie dochodów przekraczających próg w celu otrzymania zasiłku.

Pierwszy z wymienionych negatywnych efektów ekonomicznych mógłby zostać oceniony pozytywnie ze względów demograficznych, gdyby przyczyniał się do nieodwlekania decyzji o urodzeniu drugiego dziecka w przypadku młodych rodziców na początku kariery, których dochody zwykle są niskie.

Próg dochodowy jednak znacząco ogranicza wydatki na program. Dlatego zamiast go znosić, warto zwiększyć jego wysokość i zastosować stopniowe obniżanie zasiłku o kwotę przekroczenia progu łącznie przez członków gospodarstwa. Wysokość zasiłków i wydatki na program powinny być powiązane z możliwościami budżetu oraz ze źródłami finansowania.

Sposobem na zmniejszenie wartości zasiłków w cenach czynników produkcji jest stosowanie wysokiej stawki VAT. W Polsce obowiązują podwyższone w czasach kryzysu finansowego stawki tego podatku. Są one stosunkowo wysokie

w porównaniu do innych krajów. Dodatkowo w przypadku produktów obłożonych dotąd stawką obniżoną podwyższa się ją do stawki podstawowej. Takie działania kompensują efekty zwiększania zasiłków przy podwyższonej fiskalizacji gospodarki, a oprócz tego pogarszają sytuację dochodową gospodarstw domowych, w których nie ma osób niepełnoletnich, szczególnie gospodarstw jednoosobowych.

Równanie stawek podatku VAT do poziomu podstawowego obniżyłoby też konkurencyjność cenową pracochłonnych usług. Obniżanie stawek podatku VAT daje przedsiębiorstwom więcej możliwości rynkowych. Mogą one utrzymać ceny i zwiększyć przychody oraz zyski w okresie wysokiego popytu, aby sfinansować inwestycje. W razie spowolnienia gospodarczego przedsiębiorstwa mają możliwość stymulowania popytu przez obniżkę ceny. Państwo nie będzie mogło tego zrobić, mając do sfinansowania kosztowny program socjalny.

5. PODSUMOWANIE

Podsumowując rozważania zawarte w artykule, należy stwierdzić, że:

- zasiłek na dziecko zwiększa dochód na osobę w gospodarstwie domowym i służy zwiększeniu liczby nabywanych i konsumowanych koszyków produktów spożywczych lub nabywaniu produktów o większej wartości, lub też zwiększeniu dochodów przeznaczonych na inną konsumpcję, oszczędności i spłatę długów;
- forma zasiłku pieniężnego daje konsumentowi większy przyrost użyteczności aniżeli ekwiwalent towarowy lub obniżka podatku VAT, ponieważ każdy konsument uwzględnia dzięki niej swoje preferencje konsumpcyjne;
- forma gotówkowa nie daje możliwości sterowania popytem, ale w badaniach ankietowych przedstawiciele gospodarstw domowych deklarują, że największą część zasiłku przeznaczyły na żywność, następnie na wyjazdy, a w dalszej kolejności na zabawki (młodzi rodzice) oraz sprzęt elektroniczny (starsi rodzice) (Rzeczpospolita, 2019);
- zasiłek pieniężny służy wyrównywaniu obciążenia dochodów gospodarstw domowych podatkiem VAT;
- podwyższając stawki VAT, niweluje się wzrost dochodów na skutek otrzymania zasiłku na dziecko, a także pogarsza się sytuację dochodową gospodarstw niemających dzieci na utrzymaniu;
- zniesienie progu dochodowego uprawniającego do zasiłku na pierwsze dziecko wydaje się podyktowane zasadą „każdemu jednakowo”, a nie rachunkiem ekonomicznym.

W celu ograniczania szarej strefy w gospodarce oraz zachęcania do pracy należy utrzymywać kwotę wolną od podatku oraz ulgę podatkową na dziecko w odpowiedniej proporcji do wartości transferu na dziecko.

LITERATURA

- Błachowicz, K., Krawczyk, B., Talaga, P. (2016). Gabaryty z 500+ trafiają do RIPOK-ów? *Przegląd Komunalny*, (12), 8–12.
- Brzeziński, M., Najsztab, M. (2017). *Wpływ programu „Rodzina 500+” na dochody gospodarstw domowych, ubóstwo i nierówność*. <http://coin.wne.uw.edu> (13.04.2019).
- Cahuc, P., Carcillo, S., Zylberg, A. (2014). *Labor Economics*. Cambridge: MIT Press.
- Chrzanowska, M., Landmesser, J.M. (2017). Symulacja efektów ex ante programu „Rodzina 500+”. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (468), 38–46.
- Dziwosz, E. (2017). Minusy Programu 500 Plus. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, seria „Organizacja i Zarządzanie”*, (104), 209–216.
- Forum Obywatelskiego Rozwoju (2015). *Analiza FOR 16/2015: Program „Rodzina 500+” – niewielkie korzyści, wysokie koszty*. <https://for.org.pl/pl/a/3708,analiza-for-162015-program-rodzina-500-niewielkie-korzysci-wysokie-koszty> (20.4.2019).
- Kułakowska, A. (2018). Program „Rodzina 500 plus” a gospodarka Polski. *Postępy Techniki Przetwórstwa Spożywczego*, (2), 131–140.
- Laroque, G., Salanie, B. (2014). Identifying the response of fertility rate to financial incentives. *Journal of Applied Econometrics*, 29, 314–332.
- Lucie-Greulich, A., Thevenon, O. (2013). The impact of family policies on fertility trends in developed countries, *European Journal of Population*, 29(4), 387–416.
- OECD, Magda, I., Kiełczewska, A. Brandt, N. (2018). The „family 500+” child allowance and female labour supply in Poland. *Economics Department Working Paper*, (1481). https://www.oecd-ilibrary.org/economics/the-family-500-child-allowance-and-female-labour-supply-in-poland_1a30745e-en(7.5.2019).
- Puślecki, D. (2016). Polityka wsparcia rodziny czy stymulowanie wzrostu demograficznego w Programie Rodzina 500 plus. *Przegląd Politologiczny*, (6), 79–91.
- Rzeczpospolita (2019). 500+ idzie na żywność, ale i oszczędności. *Rzeczpospolita. Ekonomia*, 23 maja.
- Schirle, T. (2015). The effect of universal child benefits on labour supply. *Canadian Journal of Economics*, 48(2), 437–463.
- Wojciuk, M. (2018). Wpływ programu „Rodzina 500+” na poziom dochodów rozporządzalnych. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (529), 412–422.

**ASSESSMENT OF THE „FAMILY 500+” CHILD BENEFIT
UNDER CONSUMER THEORY****Summary**

In this paper the microeconomic effects of the child benefit on consumption are evaluated. Benefits for families bringing up children have become a popular part of social and demand-side policy in European countries. That is why questions about the form and scale

ensuring the effectiveness of the program are more important than discussing the need for its implementation. We begin with a literature review. The child benefit is mainly criticised because it is pushing out other types of government spending or increasing the public debt and decreasing the labour supply. The benefit's effect on demographic growth is questioned. There is a lack of analyses of individual consumption and forms of its subsidization. Therefore, we will use microeconomic consumer theory to assess the Polish child benefit „Family 500+” and compare funding alternatives. A study of a hypothetical case was performed. It turned out that a cash benefit is of a higher utility to a consumer than an equivalent amount in vouchers or in a consumption tax rebate. Free nursery or kindergarden care are less favourable for the market and for price control. The „Family 500+” benefit, as introduced originally in Poland in 2016, is positively assessed when taking consumption smoothing and utility maximisation under consideration.

Keywords: consumer theory, individual consumption, household, child benefit, consumption tax

